

IPARTÁRSULATAINK SZERVEZÉSE ÉS IPARUNK FEJLŐDÉSE.

E két tárgyat alig lehet egymástól elválasztani, mert egyik fültételezi a másikat és a másik folyománya az egyiknek. És mégis, ha időszaki sajtónkat kiváló figyelemmel kísérjük, sajnálattal kell tapasztalnunk, hogy ez ügygyel vagy nagyon keveset, vagy egyáltalában nem foglalkozik, s az ez érdemben megindult mozgalmakat sem igen látszik tekintetbe venni.

Mindössze is egy pár chablonszerű referálásra szorítkoznak oly gyűlésekről, a melyek vagy az ipartörvény módosítása, vagy a szövetkezeti intézmény sürgetése tárgyában tartattak. Ezen gyűlések mindinkább ismétlődnek az utóbbi években és mind hangosabban nyilvánul a legszélesebb szakkörökben is azon óhaj, hogy az ipartársulás szervezésével a szövetkezeti intézmény és ez által iparunk is fejlesztessék. Ezen mozgalmakból kifolyólag fogjuk ezen iparunkra nézve kiváló fontosságú ügyet tárgyalni és annak jelenlegi állását tüzetesebben megismertetni. Szükségesnek tartjuk ezt azon szempontból, mert — mint említettük — egyrészt nem foglalkoznak e kérdéssel elég behatóan és így a legközvetlenebbül érdekelt körök sincsenek iránta kellőleg tájékozva, másrészt mivel az „illetékes hely“-ről sem ártana az ügy behatóbb tanulmányozása folytán azt az érdekeltek felkarolására előkészíteni.

Lássuk tehát mindenekelőtt az ipartársulási viszonyokat, úgy, a mint eddig fejlődtek.

Az ipartörvény — köztudomásunk szerint — föloszlatta a céheket, de nem rendelte el, hogy helyükbe bármi más

társulatok alkotandók. Ezzel tápot nyújtott az iparszabadság elleneinek, a czéh-rendszer konok híveinek. Ehez járult, hogy az ipartörvény 83. §-át, mely azon czéheket, a melyek a kiszabott határidőn belül (1873. közepe) ipartársulatokká önkéntesen át nem alakultak, fölosztatni, és vagyonukat közhasznú iparcélokra fordítani rendeli, sok helyen még ma sem értették meg. — A régi patriarchális viszony, a czéh-rendszer egyetlen jó oldala, megszűnt; a testületi szellem kihalt és nincs semmi, a mi pótolja, mert a társulati szellem nem eléggé ápolt, nem eléggé fejlett. — Megszűntek az iparossegédek segélyező, utasfogadó sat. egyletek (hiszen az országnak alig 10—15 városában léteznek ilyenek), és így az elég ügyes és a továbbképződésre mindig szép hajlammal birt magyar munkások száma is folyvást csökken. A hiba abban rejlik, hogy törvényhozóink az ipartörvény alkotásánál az egyéni szabadságot nem akarták megszorítani; John Stuart Mill elvét fogadták el, ki az egyéni szabadságot a társadalmi szabadság fölé helyezi. Igen, de Mill ezen elvét a szabad társadalomban hirdeti; míg annak életbeléptetése nálunk — e kérdésben — majdnem lehetetleníti a társadalmi szabadságot. Nálunk az egyéni szabadságot özönnel mérik, a társadalmi szabadság pedig megvan szorítva és ép ezért hiányzik nálunk az összhang, a rendszeres fejlődés.

Iparosainknál hiányzik a társulási szellem, a mi legfőbb bizonyítéka annak, hogy az egyéni szabadság becsét és jelentőségét nem képesek fölfogni és méltányolni. Ezért volna nálunk szükség a kötelező ipartársulásra, a melyet az ország legtekintélyesebb és a szakkérdésekben legnagyobb competenciával bíró ipartestülete: az országos magyar iparegyesület hosszas és beható tanácskozás után egyhangulag szükségesnek ítelt és a kormányhoz e tárgyban beadott emlékiratában kért. E testületet követték, részben megelőzték, az ország legtekintélyesebb iparoskörei és szaktestületei, a mit annak bizonyosságául kell fölhoznunk, hogy épen az értelmes iparososztályból indult ki a kötelező ipartársulás melletti mozgalom; midőn tehát azt maga az érdekelt osztály kéri és pedig sürgetőleg kéri, lehetetlen annak szükségességét be nem látni, lehetetlen azt az iparosság érdekeivel meg nem egyezőnek declarálni,

mint ezt az egyéni szabadságnak nálunk is föltétlen hivei még e kérdésben is tenni szeretik. De indokoljuk mi részünkről is e kötelezés szükségét.

Ha azt akarjuk, hogy társadalmunk munkabíró, sőt férfias alakot öltjön, akkor mindenekelőtt a társulási szellemet kell kifejtenünk. Ha az egyénnek éretlen, műveletlen korban és állapotban teljes, korlátlan egyéni szabadságot adunk, úgy ha a korszellem, a társadalom kifejletlen áll s nem bír rá megkapó vonzerővel, ha ő a társulási kötelekbe törvényszerűleg sem utaltatik, úgy végkép elvesz a társulásra s ezzel a társadalomra nézve is. Ilyen elveszett hívek vannak az itt-ott ideiglenesen összefogdosott magyar ipartársulatokban is, de a nagy rész azokon kívül van.

Ha ezek kevés előnevelést, még kevesebb iskolázást, legkevesebb szaknevelést kaptak s ezen hiányok, a társulási szellem teljes nélkülözése folytán, társadalmi uton részükre később után nem pótolhatók (de hiányos társadalmi érzékük ezt nem is igényli), úgy mi lesz a magyar iparos-osztályból? Ha a külföldi életerős, előhaladt és kifejlett gyárak, a gőz, villany és a vegytani tudományok szárnyán vámmentes határainkon a nyakunkra törnek s a jobbmódú polgár nem lát fiának elég ösztönző példát, biztató jövőt az iparos-pályán, ha még folyton és fokról-fokra nő a vész, mely hazai iparunkra és ezzel hazánkra onnan származott, hogy az épen annyi elméleti, mint gyakorlati képességet és tudományt kívánó pályára csak legszegényebb, sorsüldözött fiak mentek és semmi képességet nem vittek magukkal; ha ez így tart, mi lesz akkor a magyar iparból?

A társulás kötelező behozatalát ma már az egész józan iparosság, szaktestületeink, szaklapjaink és az ipar iránt érdeklődők is beismerik, sőt követelik. Követelik, mert belátják, hogy azon célok elérése, melyeket az ipartársulatok szabályai magukban foglalnak, nem az egyesek magánérdekét, hanem az ipartügy és az egész ország közérdekét képezik.

Az ezelőtt főnállott sok ezerre menő czéh helyébe mind- eddig alig 900 ipartársulat alakult; ezek között van sok olyan is, melyeknek tagszáma 10–20 és igen kevés van olyan, melynek tagjai százon fölül volnának. Átlag lehet tehát számítani,

hogy a hazánkban Keleti Károly statisztikai kimutatása szerint létező 291.000 önálló iparosnak alig harmadrésze használta föl a társulással járó előnyöket, míg a többi vagy minden társulat nélkül, vagy pedig a régi időkből megszeretett czéh-intézmény árnyékában éli napjait.

A magyar iparosság túlnyomó többsége a társulás minden kötelekeitől felszabadultan folytatja mesterségét; az összerdek tehát azt kívánja, hogy ezek társulatba kényszeríttessenek és az ipartörvény ilyformán módosíttassék. A ki a vidéki iparviszonyokat közvetlenebb megfigyelés után ismeri, az még sokkal több érvet is hozhatna föl a társulásnak kötelezővé tétele mellett; mi általánosságban elégségesnek tartjuk a már elébb említetteket. Megjegyezzük, hogy hátrányul e kérdésben nem tekinthetjük azon körülményt, mely szerint a szabad társulás azon államokban, melyekben elrendeltetett, megtenné a kellő eredményt. Más iparképes államokban már meg voltak azon előfeltételek, melyek a társulást követelték, nálunk azonban még embryóban sinesenek. Mi ráérünk a »szabad társulás« jól csengő nevét akkor hangoztatni, ha az iparfejlődés a rendes mederben folyik, ha biztosítva leszünk aziránt, hogy iparosság közvetlen tapasztalatai folytán megtanulta becsülni a társulás előnyeit. Ha ekkor behozzuk azt, az iparosság salakja elválik a tulajdonképeni jóra való iparos-osztálytól, és azt nem is fogjuk siratni; de előbb oda kell hatnunk, hogy a fogalmak tisztuljanak s minél kevesebb salak maradhasson!

Tekintsük meg a törvény által megengedett ipartársulatok alapszabályait. Ezen alapszabályok majdnem minden ipartársulatnál egyformák. És ha a mintából, melyet az iparegyesületben a kormány hozzájárulásaival szakférfiak dolgoztak ki, kihagyások történtek is, ez azon okból eredhetett, mert az iparosok, kivált a vidéken, nem voltak eléggé az alakítandó intézmények iránt fölvilágosítva. A czélok közé következő, a versenyképességre igen nagy befolyással bíró intézmények létesítése van fölvéve:

A társulatoknak oda kell működni, hogy a társulati tagok a termelésben és terményeik értékesítésében a nagy üzlet előnyeiben részesülhessenek. Ezen czélok elérésére létesítendők:

1. **Kölcsönpénztárak** (hitelegyletek), melyekből a tagok olcsó kölcsönt nyerhetnek, s melyekre nézve a társulati vagyon alapul szolgálhat. Ezen intézmény által az iparosok megmenekülhetnének az oly gyakran beállható pénzzavaroktól, megmenekülhetnének az uzsora körmei közül, mely számos kis-iparost lekötve tart és gátlólag hat annak iparfejlesztési törekvéseire. A hitel előnyeit a kézműiparra nézve nem kell hosszasan fejtegetnünk. Éltető lelke az minden mesterségnek, de jelenlegi viszonyaink között csak kísértetként ismerik. Nagyobbára hiányzik az mindenütt.

2. **Nyers anyagbeszerzési egyletek** (raktárak), melyeknek közvetítésével az üzletükhöz szükséges nyers anyagokat beszerzési áron megvehessék. — Hogy a nyers anyagoknak beszerzése a kevésbé módos iparosoknál mennyi bajjal jár, annak csak az a megmondhatója, a ki a kis ipar viszonyait közelről megfigyelte. Egyes kézművesek teljesen le vannak kötve nagyobb kereskedőkhöz s ha 1—2 rossz termő év van, a mi nálunk — fájdalom — nem tartozik a ritkaságok közé, az illető iparos gyakran a nyers anyag-kereskedőnek alárendelt eszközévé válik. Ezen helyzet befolyása a kézműiparra szintén rontólag hat, mert a gépiesen dolgozó iparos, adósságait törlesztendő, dolgozik nyakra-főre, a tömeges előállítás elvét tartja szem előtt, csak hogy tartozásait leróhassa, mi által hitvány árú előállítására szoritkozik és míg ez által a közönség érdekét sérti, a saját maga mesterségének roszulását is mindinkább előidézi.

3. **Közös raktározási egyletek** (árúcsarnokok), melyekben a tagok készítményeiket együttesen áruba bocsátják. Ez által nem lehetnének azon eshetőségek kitéve, melyek őket az egyes iparosok mód nélküli versenyzése következtében gyakran kellemetlen helyzetbe sodorják. Megszűnnének ez által némileg a vásárosítási rendetlenségek visszás következményei is, rendezettebbé válnék a verseny, jobb munkák készülnének, a mennyiben a közös csarnokban elárusítás végett kitett cikkek között, mint előre látható, leginkább a legjobb minőségűek volnának kelendők.

4. Az ipartársulatok oda működnének, hogy tagjaik termelő társulatokba lépjenek, illetőleg ily társulatokat

alakítsanak, iparaiknak közös műhelyben való üzésére, vagy nagyobb szerű gépek közös használatára. A külföldön s legutóbb Bécsben is több egyesület létesült e célok előmozdítására és azon iparosok, kik ezeknek tagjai lettek, nagy előnyben részesülnek iparaik üzhetése tekintetében. Ily nagyobb, drágább gépek, melyeket egyes kézművesek költséges voltak miatt be nem szerezhetnek, többek anyagi hozzájárulásával egyes vidékek iparágainak biztos lendületet adhatnának és annyira alkalmasak egyes iparczikkék nagybani termelésére, hogy a külfölddel való versenyt eleinte sok tekintetben, később teljesen kiállván, a hazánkba való behozatalt egyrészt csökkenthetnék, másrészt pedig a kivitelt előmozdithatnák.

A kötelező társulás előmozditaná továbbá a tagoknak abbeli törekvéseit is, hogy egymást a munkás- vagy munkahiányból eredhető bajok ellen lehetőleg védelmezzék. A tagok, kik minden esetre kötelezve volnának a társulatba való belépésre, mintegy ösztönözve éreznék magukat a tervszerű működésre. Természetesen a társulási kényszer behozatala után mindenek előtt oda kellene hatni, hogy kisebb helységekben, hol 2—300 iparosnál több nincs, csakis általános ipartársulatok létesüljenek oly szakosztályi szervezettel, milyennel pl. eddig csak a szegedi ipartársulat bír. Ez által összpontosulva maradnának a különben szétforgácsolódó szellemi és anyagi erők és együttes működés által kielégíthetnék az általános és szakszerű fejlődés követelményeit. Nem volna szabad megengedni, hogy szakma szerint oly társulatok alakuljanak, melyekhez egy helységben legalább 50—60 egyszaku, vagy rokonszakmájú iparos nem tartozik.

Kötelezni kellene továbbá az ipartársulatokat, hogy az ipartörvény egyik legszebb intézményét: az iparbizottságokat életre hívják és annak jó teteményeiben, kimérhetlen előnyeiben az iparosságot részesítsék.

Ezen legkorszerűbb intézmények egyike fölruhazza az iparosokat az iparügyekben, különösen a munkaadók és segédek vagy tanonczaik között fölmerülő surlódásokban és peres kérdésekben, melyek a munka- vagy tanviszony megkezdésére, folytatására vagy megszüntetésére, annak tartama alatt fönnálló kölcsönös kötelezettségek teljesítésére stb. stb. vonatkoznak, ünbiráskodni. Ezen ünbiráskodási eljárás három szempontból

érdemel különös figyelmet. Ugyanis először szakértők által teljesítettén, teljesen megbízható; másodsor specialiter iparügyekkel foglalkozván, az igazságszolgáltatás sokkal gyorsabb megoldásu, mint a számtalan ügyekkel elfoglalt rendes bíróság útján; harmadszor olcsóság tekintetében is fölötte előnyösebb a többi törvényszéknél. Végül e bizottság határozatai végérvényesek. És hogy karolták föl iparosaink ezen hasznos intézményt? Az eddig alakult 900 ipartársulat közül a miskolci és szegedi, továbbá az orsz. m. iparegyesület dolgozott ki szabálytervezeteket, és ezek közül is csak a miskolci lett helybenhagyva.

Panaszaink folyvást gyarapodnak a fölött, hogy nincsenek szakképzett munkásaink; hogy a szakoktatás, mely által egy művelt és szakképzett iparos-nemzedék fejlődhetnék, egyáltalában nem lett fölkarolva. Átalános a félelem, hogy nem lesz képzett iparos-osztályunk, mely az ígért földére eljutni hivatva van. Az új iparos-nemzedék, melynek tejjel-mézszel elárasztott országot iparkodunk előfesteni, nem nyer kellő szakképzést, és az ígért földjét nem fogja művelhetni, mert ha mi meg is mutatjuk a Kanaánba vezető utat, az nem fog annak egyetlenén fáradozhatni, s talán szintén negyven évig barangol a sivatagszerű szerencsétlenségben, míg végre újabb generációja odajuttatja, a hol már rég el kellett volna az őt megillető helyet foglalni.

Igaz ugyan, hogy legutóbb a szakoktatás szervezése tárgyában a szakministeriumok kezdeményezései folytán egybehívott enquete tüzetes törvényjavaslatot dolgozott ki, mely országszerte életbeléptetendő leszen. Azonban a ki a körülményekkel számol, annak számba kell venni ezen ügy körül az azt leginkább előmozdítani hivatott ipartársulatokat. E tekintetben sem fog ártani kissé vizsgálóbban szemlélődni.

Ha óhajtjuk, hogy képzett munkásaink legyenek, kik iparunk versenyképességén leginkább volnának hivatva közreműkölni, nem volna szabad a szakoktatás fejlődését az eddig észlelt közönyösséggel magára hagyni. Az a kevés ügyes és tehetséges munkás, a kikkel rendelkezhetnénk, tehetségei fejlesztésének tápot keresendő, kimegy külföldre, hol fölkarolják. Már pedig a külföldön működő munkások közül nagyon kevés

jön haza, mert itt nem tudják ügyességét eléggé megbecsülni; a fogyasztók egy része külföldön leli föl megrendelő piaczeit, azoknak pedig, kik idebenn szokták fogyasztási cikkeiket megrendelni, drága a műizléssel készített munka. Nincsenek hozzá szokva. De eltekintve ettől, hol is lelhetne a művelt munkás továbbfejlődési vágya elegendő tápot? Hol kereshetnénk alkalmat fokozatos továbbképzésre, mikor sem iparmuzeumaink, sem magasabb szaktanodáink nincsenek? Hiszen a rendszeres szakoktatás is hiányzik nálunk s a vasárnapi iskolát sem látogatják kellő számu tanoncok, mert nem hajtatik végre az ipar- és népoktatási törvényeknek az ismétlő vagy szakoktatásra vonatkozó szakasza. Akárhány példát lehetne felhozni arra nézve, hogy irni, olvasni nem tudó éretlen gyerkőczök vétetnek föl iparos-tanonczokul. A mely gyermek továbbá nem mutat hajlandóságot a diákságra, a magasabb tudományokra, a hivatalnoki vagy jogászi pályára, azt „inas“-nak adják. A vásott kölyköt azzal ijesztgeti az édes mama: „ha nem tanulsz jól, inas lesz belőled.“ Avagy meglehetne-e czáfolni azon állitást, hogy a mesterek nagyrésze — tisztelet a számos kivételnek — inasait még most is leginkább szolgai munkára használja?

A társulási kényszer alkalmazása mellett az összes iparosok egyesülhetnének azon célok keresztülvitelére, melyeket nekik az említett egységes alapszabályok a szakosztályra vonatkozólag is előírnak. Az alapszabályok idevonatkozó része következőleg szól:

a) A társulat lehetőleg előmozdítja a tanoncok és segédek általános és szakbeli kiképeztetését, különösen azáltal, hogy a főnálló vagy létesítendő tanonc- és szakiskolákat segélyezi s azok pontos látogatását saját körében támogatja és előmozdítja.

b) Azon intézeteket és intézményeket, melyek a hazai ipar emelésére, vagy az iparosok értelmi fejlődésére törekszenek, ebbeli törekvésükben tehetsége szerint támogatja és előmozdítja.

Továbbá a társulatoknak kötelessége volna az ipartörvénynek a tanoncokra vonatkozó 39—55. §§-ainak megtartását, illetve végrehajtását követelni. Végül a társulatok tartozó kötelessége volna az u. n. önképző és betegség esetén tagjait segélyező iparos-ifjusági egyletek fölállitását is szorgalmazni,

mert ezen társulásra vonatkozólag még rosszabb arány áll fenn, mint az önálló kézműveseknél.

Az ipartársulatoknak teljes erővel és erélylyel kellene odahatni, hogy a tagok segédei köteleztessenek az elmulasztott képzést és szakoktatást egyelőre legalább önképzés útján ily ifjusági egyletekben utánpótolni.

De miként valósulhassanak mindezen szép igék, midőn maguk az ipartársulatok, az ipari haladás e legfőbb tényezői hiányzanak?

Ismételjük: a kötelező társulás segíteni fog ezen a bajon. Nem áltathatjuk ugyan magunkat azon reménnyel, hogy ennek behozatalával azonnal, minden bajainkon segítve leend, de biztosan merjük állítani, hogy általa igen rövid idő alatt az iparügyekben a fődolog, a rend helyre lesz állítva s ezáltal önként következik a többi.

Mint értesülünk, az orsz. magyar iparegyesület által az ipartörvény módosítására a szakminiszteriumhoz már régebben benyújtott terjedelmesen indokolt törvényjavaslat már nem-sokára tárgyalás alá kerül a képviselőházban. Legalább hasonló előkészületekről hallottunk közeli körökben beszélni.

E ténynyel szemben nem tartottuk fölöslegesnek szemlét tartani iparunk állapota fölött, melynek száz meg száz bajait és fejlődése elé tornyosuló akadályait csak kevesen ismerik. Szükségesnek tartottuk ez ügyet szellőztetni és az ipartársulás szervezésének sürgösségére utalni, mert azzal véljük összefüggőnek az iparfejlesztés nagy munkáját.

Bizalommal tekinthetünk a törvényhozásnak az ipartörvények módosítására irányzott törekvései elé mert, ezzel egy, az iparos-osztály minden rétege által élénken érzett hiányon lesz segítve. Mihelyt az utakat a szervezkedésre egyengetjük, reményünk lehet az ipari és ezzel együtt a közgazdasági haladás bizonyosb megindítására és rövid idő múlva élénkebb lendületére. Mihelyt pedig az alapvonások a nagy iparmozgásban tisztázva lesznek és a közmunkálkodás sarkalatos elvei biztos alapon nyugodnak: a többi magától jön. A közfigyelem és a szakérdek minden részletre kiterjeszkedhetik és a reformmunkálatok minden irányban megindulhatnak, fölkarolásra, támogatásra, tehát biztos eredményre is számíthatnak.

GELLÉRI MÓR.